

Ύμνος στην Ανάσταση του Χριστού

Ο Ρωμανός ο Μελωδός, όπως είναι φυσικό, δεν θα παρέλειπε να υμνήσει το σωτήριο γεγονός της Ανάστασης του Κυρίου, το κομβικότερο γεγονός στην ιστορία της ανθρωπότητας και της χριστιανοσύνης. Δεν μας εκπλήσσει λοιπόν ότι στο γεγονός αυτό ο υμνογράφος μας αφιέρωσε όχι ένα αλλά πέντε κοντάκια. Όπως και οι αντίστοιχοι ύμνοι που αναφέρονται στο Πάθος του Κυρίου, έτσι και οι αναστάσιμοι ύμνοι διακρίνονται σε δύο ομάδες ανάλογα με τον σκηνικό χώρο όπου εκτυλίσσεται η υπόθεση: πάνω στη γη ή στα βάθη του Άδη.

Εδώ θα εξετάσουμε το δεύτερο κατά σειρά αναστάσιμο κοντάκιο του Ρωμανού. Σε αντίθεση με το πρώτο κοντάκιο όπου ο σκηνικός χώρος περιοριζόταν πάνω στη γη, εδώ ο σκηνικός χώρος μεταφέρεται στον Άδη και εν συνεχεία στη γη, στον τάφο του Ιησού. Και ακόμη κι αν η σύνδεση του πρώτου κοντακίου με τη βιβλική αφήγηση ήταν κάπως χαλαρή, καθώς εμπλουτιζόταν από πολλά φανταστικά στοιχεία, εντούτοις πουθενά δεν συναντούμε αόρατα φανταστικά πρόσωπα. Εδώ ωστόσο οι προσωποποιημένες υπερφυσικές οντότητες είναι παρούσες και λαμβάνουν δράση, ακριβώς όπως και τα πρόσωπα. Το κοντάκιο αυτό πραγματεύεται την Εις Άδου Κάθοδον του Κυρίου. Κυριαρχεί ο απολογητικός τόνος, καθώς το κοντάκιο δεν έχει δογματικό περιεχόμενο.

Εδώ ο ποιητής επεκτείνει την έρευνά του για να πιστοποιήσει τα γεγονότα που αφορούν στην Ανάσταση του Χριστού πέρα από τον αισθητό κόσμο. Απομακρύνεται από αυτόν προκειμένου να ταξιδέψει στον Άδη και να δώσει στα πρόσωπά του, όπως ακριβώς και στα μέλη της κουστωδίας στο δεύτερο μέρος του ύμνου, την ίδια αξιοπιστία ως μαρτύρων. Ωστόσο στα πρόσωπα των δύο διακριτών αυτών χώρων τίθενται διαφορετικά ερωτήματα, καθώς μόνο οι φρουροί (κουστωδία) είναι επιφορτισμένοι να πιστοποιήσουν την Ανάσταση, ενώ οι κάτοικοι του Άδη καλούνται να πιστοποιήσουν τον θάνατό του, όπως φαίνεται από το ερώτημα που τίθεται στον β' οίκο. Και ο θάνατός του Χριστού προβάλλει ως ένας αληθινός θάνατος, όπως επίσης και η Ανάστασή του.

Ο ύμνος τον οποίο θα εξετάσουμε είναι ιδιόμελος ως προς το προοίμιο, ενώ οι οίκοι του μελίζονται προς τους οίκους του εις τὸν Προφήτην Ἡλίαν ύμνο του Ρωμανού.

Πηγές – Επιδράσεις

Δεσπόζον θέμα στο παρόν κοντάκιο αποτελεί η κάθοδος του Ιησού στον Άδη. Πηγή αποτελούν οι βιβλικές αφηγήσεις σχετικά με την Ανάσταση. Η προσέλευση των μυροφόρων, η εμφάνιση του αγγέλου, το άγγελμα της ανάστασης, η σύγχυση των φυλάκων μεταπλάθονται από τον Ρωμανό σε έναν υψηλό λόγο, τον οποίο πλαισιώνουν τα ίδια

πρόσωπα. Η βασικότερη, ωστόσο, πηγή του Ρωμανού φαίνεται ότι είναι το απόκρυφο ευαγγέλιο του Νικοδήμου, στο οποίο περιγράφεται η κάθοδος του Χριστού στον Άδη και η λύτρωση των νεκρών – ωστόσο η σύνδεση και εδώ φαίνεται να είναι εξωτερική, δεδομένου ότι οι παραπομπές σε αυτό δεν ταυτίζονται. Όπως στο απόκρυφο κείμενο, έτσι και εδώ ο προσωποποιημένος Άδης βλέπει τον Ιησού να καταλύει τη δύναμή του και περιγράφει τα δεινά του. Ο Ιησούς έρχεται, ανοίγει τις πύλες και γεμίζει φως τα σκοτεινά δωμάτια του άδη, ξυπνώντας τους νεκρούς.

Δομή του Κοντακίου

Το μεγαλύτερο μέρος του κοντακίου αποτελούν οι λόγοι του Άδη και της κουστωδίας, οι οποίοι, ενώ απαντούν στις ερωτήσεις του ποιητή, διηγούνται τα σχετικά με την ανάσταση του Κυρίου, όπως ο καθένας την αντελήφθη, ανάλογα με εκείνα που είδε ή έπαθε. Το κοντάκιό μας χωρίζεται σε δύο βασικές σκηνές, καθώς η δράση εκτυλίσσεται σε 2 χώρους: Αρχικά στον άδη, με πρωταγωνιστή τον Άδη, τον μόνο που κατά τον ποιητή γνώριζε ακριβώς την πορεία του Χριστού και την κάθοδό του στους νεκρούς, και έπειτα στον τάφο. Εκεί ο άγγελος κυλά το βράχο του μνήματος και ενώ η κουστωδία μένει έκθαμβη, οι μυροφόρες δέχονται το χαρόσυνο άγγελμα της ανάστασης. Οι δύο αυτές σκηνές προετοιμάζονται από έναν μονόλογο του ποιητή, ενώ κλείνουν με την προσευχή προς τον αναστάνα Χριστό.

Το εκπληκτικό είναι πώς ο Ρωμανός δένει τους δύο κόσμους. Ενώ λογικά η αναζήτηση μαρτυριών που αφορούν την ανάσταση θα έπρεπε να περιορίζονται στον κόσμο των ανθρώπων, ο ποιητής επεκτείνει την αναζήτησή του στον κάτω κόσμο, τοποθετώντας τον Άδη στην ίδια κλίμακα αξιοπιστίας με την ανθρώπινη μαρτυρία. Μάλιστα το μέγεθος της έκτασης που δίνεται από τον ποιητή στο α' μέρος καταδεικνύει τη βαρύτητα που δίνει σ' αυτό ο ποιητής. Η μόνη διαφορά στην έμφαση που δίνει η κάθε μαρτυρία εντοπίζεται στο γεγονός ότι η μαρτυρία του Άδη επικεντρώνεται στο να αποδειχθεί ο θάνατος του Ιησού (κάτι που ο ποιητής ζητά να μάθει στον β' οίκο), ενώ η αντίστοιχη μαρτυρία των στρατιωτών τεκμηριώνει την Ανάσταση.

1. Μονόλογος του ποιητή (οίκος α'-β' στ. 1-4)
2. Ο ποιητής απευθύνεται στον Άδη (οίκος β')
3. Ο λόγος του Άδη (οίκοι γ'-ιβ')
4. Η απάντηση του ποιητή (οίκος ιβ')
5. Ο ποιητής προς την κουστωδία (οίκος ιγ')
6. Η απάντηση των φυλάκων (οίκος ιδ')
7. Η παρέμβαση του ποιητή και η ανταπάντηση των στρατιωτών (οίκοι ιε'-κ')

8. Κρίσεις του ποιητή επί των λεχθέντων (οίκος κα')
9. Προσευχή του ποιητή (οίκος κβ')

Εκτενής είναι η χρήση στο κοντάκιο του εσωτερικού διαλόγου, ο οποίος προσδίδει στο κείμενο δραματικότητα και ζωντάνια και συμβάλλει στην εξέλιξη του μύθου. Τα κύρια διαλεγόμενα πρόσωπα είναι ο Ποιητής, ο Άδης και οι φύλακες του τάφου. Ο ποιητής επιθυμεί σφοδρώς να μάθει τα σχετικά με την ανάσταση και ποια ήταν τα πλέον κατάλληλα πρόσωπα για να τον πληροφορήσουν για τα συμβάντα από τον Άδη και την κουστωδία που υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες του γεγονότος και υπέστησαν τα επακόλουθα της ανάστασης. Ετοιμάζει τις ερωτήσεις του και τις εξαπολύει στον Άδη που κυριολεκτικά κεραυνοβολημένος από αυτό που έχει συμβεί απαντά. Ο ίδιος ο Άδης περιγράφει τη σκηνή της Ανάστασης, ο οποίος εν συνεχεία θρηνεί για όλα όσα χάνει, ενώ ακούγονται οι εμπαιγμοί των εν άδη που απευθύνονται προς αυτόν.

Αφού ικανοποιηθεί από τα λόγια του Άδη, ο ποιητής προχωρεί προς τους φύλακες. Εδώ η απόκρυφη διήγηση παραμερίζεται και τη θέση της παίρνουν τα ευαγγέλια. Αρχικά οι φύλακες αρνούνται να δηλώσουν την αλήθεια, ισχυριζόμενοι ότι δεν γνωρίζουν. Ο ποιητής όμως τους αναγκάζει να παραδεχτούν το ψεύδος τους και να εξιστορήσουν όλα όσα συνέβησαν. Εδώ ακολουθεί η αφήγηση των Ευαγγελίων: η παρουσία του αγγέλου, το κύλισμα του λίθου, η εμφάνιση των μυροφόρων και η Ανάσταση. Το κοντάκιο κλείνει με την έκφραση της ικανοποίησης του ποιητή ο οποίος κατάφερε από δύο ψεύτες, τον Άδη και τους φύλακες, να εκμαιεύσει την αλήθεια για την Ανάσταση του Κυρίου και καταλήγει σε προσευχή.

Εικονοποιϊα

Το κείμενο, καθώς αποτελεί μια φανταστική αφήγηση των όσων εκτυλίχθηκαν στον άδη, κατά την Κάθοδο του Χριστού εκεί, βρίθκει εικόνων και παραστάσεων.

Εικόνες που αφορούν στον Χριστό

- A. Το νεκρό σώμα του Χριστού, το οποίο ξαφνικά παίρνει ζωή και πηδά με δύναμη για να αρπάξει με τα έως πρότινος δεμένα του χέρια το λαιμό του Άδη, ώστε να ξεράσει όσους είχε καταπιεί (3, 4)
- B. Η εικόνα του κλεισμένου με τον λίθο τάφου με το νεκρό, τυλιγμένο σε σεντόνι και μυρωμένο σώμα του Χριστού (5)
- Γ. Οι πύρινοι συνοδοί, πιθανότατα τα Σεραφείμ, καταφτάνουν τα ξημερώματα για να συνοδεύσουν τον Χριστό (8)
- Δ. Ο Χριστός χαμογελώντας με τα λόγια του Άδη, καλεί τους προφήτες να μπουν μπροστά στην πομπή και τους αναστάντες νεκρούς να τον ακολουθήσουν. Έτσι βγαίνει από τα μνήματα (9), ενώ οι προφήτες προφητεύουν όλα όσα γνωρίζουν για εκείνον (9-10)

Ε. Στην πομπή προστίθενται και γυναίκες με προεξάρχουσα την αδερφή του Μωυσή, την Μαριάμ, η οποία εμφανίζεται σε ένα κλίμα πανηγυρικής πομπής να χορεύει και να χτυπά το τύμπανο, διασχίζοντας τον άδη, όπως όταν οι Εβραίοι διέσχισαν την Ερυθρά θάλασσα.

Εικόνες που αφορούν στον Άδη

Α. Ο Άδης, ο πρώην βασιλιάς και δεσπότης του κάτω κόσμου, ως αντικείμενο χλευασμού και εμπαιγμού των αναστάντων νεκρών (4, 7)

Β. Η εικόνα του ακόρεστου, παμφάγου Άδη που καταβροχθίζει τα πάντα (4)

Γ. Ο σαστισμένος Άδης, ο οποίος δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει αυτό που του συνέβη, καθώς ο Χριστός τον οποίο είχε καταπιεί, έγινε γι' αυτόν δηλητήριο πικρό, εμετικό φάρμακο που τον εξανάγκασε να ξεράσει όσους είχε καταπιεί (6)

Δ. Ο απογυμνωμένος Άδης, ο οποίος κατά διαταγή του Ιησού, περικυκλώθηκε, δέθηκε και δέχεται χλευασμούς και χτυπήματα στο κεφάλι και την πλάτη (7), σκύβει το κεφάλι ανάμεσα στα γόνατα και κλαίει (8). Όλα αυτά συμβαίνουν νύχτα (8). Το πρωί γίνεται θύμα των ραπισμών της νεκρικής πομπής των αναστάντων (11)

Εικόνες σχετικές με το μνήμα και την κουστωδία

Α. Οι φρουροί, καθώς φρουρούν άγρυπνοι τον τάφο, βλέπουν φωτεινά πύρινα χέρια να τραβούν τον λίθο από το μνήμα (16). Τον λίθο έχει κινήσει μια φωτεινή φοβερή μορφή (άγγελος) (17)

Β. Η παραπάνω φωτεινή μορφή πλησιάζει τις μυροφόρες γυναίκες και συνομιλεί μαζί τους για να τις ενδυναμώσει, ενώ απειλεί τους φύλακες με θάνατο (18). Στη συνέχεια ανακοινώνει στις μυροφόρες την ανάσταση του Χριστού και τις καλεί να τον ακολουθήσουν μέσα στον τάφο για να πιστοποιήσουν την αλήθεια των λεγομένων του, ενώ οι φύλακες αναχωρούν τρομαγμένοι (19)

Για το κείμενο βλ. φωτοτυπίες που έχουν δοθεί, εκδ. P. Maas – C.A. Trypanis, *Sancti Romani Melodi Cantica. Cantica Genuina*, Oxford 1963, 187-196.

Μετάφραση

Προοίμιο

Τον Σταυρό σου προσκυνώ, Χριστέ και Θεέ,
και την ταφή σου δοξάζω, αθάνατε,
και την ανάστασή σου γιορτάζοντας σου φωνάζω:
«Αναστήθηκε ο Κύριος».

Οίκος α'

Σωτήρα μου, τον δρόμο σου για τον Άδη κανένας δεν γνώρισε σαφώς,
παρά μόνο ο Άδης· γιατί μπόρεσε απ' όσα είδε, απ' όσα έπαθε να μάθει τη
δύναμή σου·
Αυτόν, λοιπόν, πρώτα θα ρωτήσω τι έγινε
και ύστερα μετά από αυτόν εκείνους που φύλαξαν το μνήμα σου, ποιος
έκλεψε το σώμα σου.
Γιατί, αν και το γνωρίζω με ακρίβεια πώς αναστήθηκες, αφού το έμαθα
από τους φίλους σου,
όμως και από εκείνους που σε μισούν σπεύδω να επαληθεύσω τους
λόγους εκείνων που φωνάζουν: «Αναστήθηκε ο Κύριος».

Οίκος β'

Γιατί εκείνος που αγαπά ως φίλος μεγαλοποιεί, ενώ εκείνος που μισεί,
ακόμη κι αν δεν το θέλει, λέει την αλήθεια,
όπως είναι γραμμένο· η σωτηρία (θα έρθει) από τους εχθρούς μας και από
εκείνους που μας μισούν·
«Πες, λοιπόν, πρώτος, Άδη, ο παντοτινός εχθρός του γένους μου,
πώς κράταγες στον τάφο εκείνον που αγάπησε το γένος μου; Για ποιον
τον πέρασες;
Πάντως θα τον λογάριases σαν έναν οποιονδήποτε άνθρωπο στη γη,
ταλαίπωρε και στο εξής φτωχέ,
Μια και όσους είχες τους έχασες και αυτόν που διαλαλούσες πως κατείχες
δεν τον βρήκες· γιατί αληθινά
Αναστήθηκε ο Κύριος.

Οίκος γ'

«Θέλεις, άνθρωπε, να μάθεις από μένα πώς κατέβηκε εναντίον μου ο
φονιάς μου;
Έχω διαλυθεί και δεν μπορώ να σου το εκφράσω· γιατί ακόμα είμαι
έκθαμβος,
και νομίζω πως βλέπω αυτόν εκείνη την ώρα, άνθρωπε,
που καθώς τον κοίταζα έβλεπα να κινείται του νεκρού το λείψανο·
και μετά από λίγο αφού πήδησε με δύναμη, σηκώθηκα και τα χέρια, που
έδεσα,

έβαλε στο λαιμό μου και όλους, όσους κατάπια, τους ξέρασα ενώ
φώναζαν
«Αναστήθηκε ο Κύριος»

Οίκος δ'

Γιατί να κλαίω τους νεκρούς που μου πήραν; Τον εαυτό μου θρηνώ για το
πώς χλευάσθηκα·

Γιατί δεν έφτασε αυτή μονάχα η ντροπή μου, αλλά ακόμα παραπάνω με
εμπαίζουν·

Γιατί αυτοί που μου ξέφυγαν με αποκαλούν αχόρταγο και λαίμαργο
Και με τέτοιου είδους λόγια με ερεθίζουν λέγοντας: «Γιατί χάσκεις
υπέρμετρα;

Γιατί στο λαιμό σου σπρώχνεις μέσα ή τι έπαθες, αχόρταγε, άπληστε;
Γιατί βιάστηκες να φας ανακατεύοντας την κοιλιά σου; Γιατί να, αφού σε
άδειασε
αναστήθηκε ο Κύριος.

Οίκος ε'

Αλλά αν θέλουν, μπορώ να ανταπαντήσω: Ποιος άραγε δεν θα
ξεγελιόταν

βλέποντας αυτόν να είναι τυλιγμένος στο σεντόνι και να παραδίδεται
στον τάφο;

Ποιος θα ήταν τόσο ανόητος ώστε να μην κατανοήσει ότι πέθανε,
όταν τον άλειφαν με μείγμα σμύρνας και αλόης και όταν κατευθυνόταν
προς εμένα;

Ποιος είπε πάλι ότι δεν είναι νεκρός, ενώ βλέπει να τοποθετείται πλάκα
εκεί όπου αυτός κείτονταν;

Ποιος τέτοιον τον κατάλαβε και ποιος ποτέ ήλπιζε ότι θα φωνάξει για
τούτον ότι
«Αναστήθηκε ο Κύριος»;

Οίκος ς'

Δεν φταίω, λοιπόν, για τίποτα απ' όσα με κατηγορούν· γιατί αυτός
κατέβηκε σε μένα με τη θέλησή του·

και αρχικά πονούσα, στο τέλος όμως δεν κατάλαβα τι έπαθα·

γιατί το μοσχομυριστό λουλούδι έγινε για μένα φαρμακερό βοτάνι
και όλος μου ο φάρυγγας γέμισε πίκρα από τη γεύση και αυτούς που είχα
τους έφτυσα.

Κανένας εναντίον μου δεν σκέφτηκε ή διέπραξε κάτι τέτοιο όπως αυτός
μου έκανε·

Κυβερνούσα βασιλιάδες και προφήτες εξουσίαζα και αυτούς που
φωνάζουν

«Αναστήθηκε ο Κύριος».

Οίκος ζ'

Να τώρα είμαι δεσμώτης ο αφέντης και είμαι δούλος εγώ που παλιά ήμουν βασιλιάς·
Και εγώ που πριν σκόρπιζα το φόβο, έχω αιχμαλωτιστεί και έχω γίνει περιγέλος όλων· Όπου κι αν πάω είμαι γυμνός, γιατί τα πάντα μου τα άρπαξε·
Διέταξε, και ξαφνικά όλοι τον κύκλωσαν όπως το κερί οι μέλισσες·
Και αφού με έδεσε τους έλεγε να με εμπαιζουν και να μου χτυπούν το κεφάλι
και να λυγίζουν την πλάτη μου και την σκληρή καρδιά μου να συντρίβουν και να φωνάζουν: «Αναστήθηκε ο Κύριος».

Οίκος η'

Νύχτα ήταν όταν αυτά τα υπέμενα, και προς το ξημέρωμα άλλο είδα μπροστά μου,
καθώς έσπευσαν να τον συναντήσουν οι πύρινοι ακόλουθοι·
και απ' έξω με κατείχαν οι φόβοι και από μέσα όμως με πολεμούσαν·
και δεν τολμούσα να στρέψω το βλέμμα μου σε κανένα, γιατί όλοι με απειλούσαν·
γι' αυτό, αφού έκρυψα το πρόσωπό μου ανάμεσα στα πόδια μου, φώναξα δακρυσμένος: «Εσύ, που μου έσπασες τις πύλες και τσάκισες τις αμπάρες, φύγε, για να φωνάξω: «Αναστήθηκε ο Κύριος».

Οίκος θ'

Κι εκείνος, λοιπόν, αφού χαμογέλασε με τούτα, λέει στους πίσω του «Ακολουθήστε»
και στους μπροστά του πάλι είπε «προχωράτε, γιατί γι' αυτό κατεβήκατε». Και ξαφνικά ησυχία και φόβος νίκησε
κάθε πίστη· γιατί ο αφέντης της κτίσης έβγαινε από τα μνήματα.
Μπροστά του όλοι οι προφήτες αυτά που προφήτευσαν ξανάλεξαν και φανέρωναν σε όλους ότι «αυτός είναι εκείνος που με τη θέλησή του κατέβηκε στη γη και από αυτήν τώρα με τη θέλησή του Αναστήθηκε ο Κύριος».

Οίκος ι'

Ο Σοφονίας με δυνατή φωνή φώναξε στον Αδάμ: «Αυτός είναι εκείνος, τον οποίο περιμένεις να σου φέρει μέρα ανάστασης, όπως σου το προφήτευσα».
Ο Ναούμ πάλι μετά από αυτόν χαρμόσυνη είδηση έφερε στον φτωχό, λέγοντας «από τη γη ανέβηκε φυσώντας στο πρόσωπό σου, εκείνος που διώχνει τη θλίψη»,
και ο Ζαχαρίας χαρούμενος φωνάζοντας «Ήλθες Θεέ μας μαζί με τους αγίους σου»

και ο Δαβίδ ψάλλοντας κατάλληλα ότι «δυνατός σηκώθηκε και σαν από ύπνο αναστήθηκε ο Κύριος.

Οίκος ια'

Και καθώς μου χτυπούσαν αυτοί το πρόσωπο με προφητείες, ψαλμούς και υμνωδίες εμφανίστηκαν και οι γυναίκες που προφήτευαν, καθώς χόρευαν κατά πάνω μου· και ανάμεσά τους πρώτη ήταν η συγγενής του Μωυσή που κουνιόταν και χτύπαγε με το χέρι της το τύμπανο, το οποίο και παλιά κρατούσε, και καθώς περνούσε ανάμεσα στα δωμάτιά μου σαν άλλη Ερυθρά, χτυπούσε με χαρά το τύμπανο: «Ας ψάλλουμε στον Θεό μας. Γιατί πολύ δοξάστηκε· αφού έριξε στο έδαφος τον Άδη, αναστήθηκε ο Κύριος.

Οίκος ιβ'

Αλίμονο τέτοιων κακών μια νύχτα ήταν μητέρα και τόσο μεγάλων δεινών ένα πρωί ήταν ο πατέρας· η μια τα γέννησε, το άλλο, αφού πρόφτασε, πρόσθεσε στον πόνο μου ένα όνομα· Ανάσταση ονομάζουν τη μέρα της πτώσης μου, και πανηγύρι κάνουν τον καιρό της καταστροφής μου· αλίμονο, αλίμονο, τι έπαθα.» Αυτά απάντησε ο Άδης σε μένα όταν τον ρώτησα, χωρίς να με πείσει με τα λόγια, αλλά αφού έμπρακτα μου απέδειξε ότι γυμνό και έρημο από παντού αφού τον ανέδειξε, αναστήθηκε ο Κύριος.

Το υπόλοιπο κοντάκιο αδίδακτο.

Προοίμιο

Το κοντάκιο ξεκινά με ένα ιδιόμελο προοίμιο που πολύ συνοπτικά δίνει το θέμα του κοντακίου, που είναι η ανάσταση χωρίς ωστόσο να μας προϋδεάζει καθόλου για ό,τι πρόκειται να μας αφηγηθεί στη συνέχεια.

Οίκος α'

Ο ποιητής μονολογεί.

Στίχος 1: ήδη από τον 1^ο στίχο ο ποιητής, απευθυνόμενος στον Χριστό, αποκαλύπτει ένα από τα βασικά πρόσωπα του κοντακίου, τον Άδη, ο οποίος παρουσιάζεται ως ο μοναδικός πραγματικός γνώστης των όσων συνέβησαν στον Ιησού κατά την κάθοδό του στον κάτω κόσμο. Είναι ο μόνος που πραγματικά είδε τη δύναμή του Κυρίου σε όλο της το μεγαλείο και με βάση αυτά που είδε και με βάση αυτά που έπαθε (**στίχος 2**. Σχετικά βλ. και Ευαγγέλιο Νικοδήμου 323-332). Σπεύδει λοιπόν πρώτα σε εκείνον να απευθυνθεί ως πλέον αρμόδιο να απαντήσει στα ερωτήματά του σχετικά με το τι έγινε στον Άδη.

Στίχος 3: θέλω ερωτήσει: θέλω + απαρέμφατο αορίστου= τύπος οριστικής μέλλοντα της Κοινής που απαντά συχνά στον Ρωμανό.

Στίχος 4: Αφού ολοκληρωθεί ο λόγος του Άδη, ο ποιητής μας σπεύδει να μας προετοιμάσει, δίνοντάς μας έτσι και τους 2 βασικούς θεματικούς άξονες του κοντακίου, ότι θα απευθυνθεί στους φρουρούς του τάφου προκειμένου να μάθει τι απέγινε το σώμα του. Εσκεμμένη εδώ η χρήση του «κλέψας», καθώς αυτή υπήρξε και η αρχική εντύπωση και δικαιολογία των φυλάκων.

Στίχοι 5-6: Ο ποιητής σπεύδει να δηλώσει ότι τα παραπάνω τα γνωρίζει από τα αγαπημένα πρόσωπα του Ιησού, ωστόσο πια μαρτυρία θα ήταν πιο αντικειμενική από τη μαρτυρία των εχθρών του: του Άδη και των φρουρών.

Οίκος β'

Στον β' οίκο ο ποιητής αναπτύσσει όσα μας είπε στο τέλος του προηγούμενου οίκου, αιτιολογώντας την επιλογή του να επικαλεστεί τη μαρτυρία των εχθρών του Ιησού

Στίχος 1: *ὁ φιλῶν γὰρ ὡς φίλον:* ενδιαφέρον λογοπαίγνιο με το ετυμολογικό σχήμα

Στίχος 2: Κατά Λουκάν 1,71

Στίχος 3: Ο ποιητής απευθύνει πρώτος ερώτηση στον Άδη, ο οποίος παρουσιάζεται ως εχθρός του ανθρώπινου γένους

Στίχος 4: *Λελόγιστο:* αναύξητος τύπος υπερσυντελικού. Οι αναύξητοι τύποι είναι συχνοί στην ποίηση του Ρωμανού, ο οποίος στο σημείο αυτό φαίνεται να μιμείται τη γλώσσα της Καινής Διαθήκης.

Στίχος 5: Εντυπωσιακό το λογοπαίγνιο με τις λέξεις *πάντως ὡς πάντες και ταλαίπωρε... και ἄπορε*

Ο Άδης είναι πλέον άπορος, δηλαδή φτωχός, γιατί η κάθοδος στον άδη του Ιησού ανέστησε τους νεκρούς και στέρησε από τον Άδη τις ψυχές τους. Αυτό μας το εξηγεί ο ποιητής στον αμέσως επόμενο στίχο (**στίχος 6**).

Οίκος γ'

Ο Άδης σπεύδει να απαντήσει στον ποιητή (γ'-β')

Εντυπωσιακή η περιγραφή του έκπληκτου από αυτά που έζησε Άδη ο οποίος περιγράφει πώς το νεκρό σώμα ανέστη, πώς ο Ιησούς έβαλε τα χέρια του στο λαιμό του Άδη και πώς τελικά τον ανάγκασε να ξεράσει όλους εκείνους που εκείνος παλαιότερα είχε καταπιεί. Ανάλογη περιγραφή στο απόκρυφο ευαγγέλιο του Νικοδήμου: σ. 327 «πάντας γάρ ούς απ' αιώνος κατέπιον, ιδού ταρασσομένους κατανοῶ, καὶ ἀλγῶ τὴν κοιλίαν μου».

Στίχος 4: Στην Αθηναϊκή έκδοση το κενό καλύπτεται με το έθεώρουν

Στίχος 5: Βλ. και Κοντάκιο εις την Κυριακήν του Πάσχα (Pitra, AS, 137) «καὶ ἐξαλλόμενος, οὕτως ἀνίστατο».

Οίκος δ'

Στους στίχους που ακολουθούν ο Άδης, ο οποίος ακόμη δεν μπορεί να συνέλθη από την έκπληξη για όσα συνέβησαν, ομολογεί την ατίμωση την οποία υπέστη εκείνος, ο οποίος πλέον έχει γίνει καταγέλαστος και θύμα δηκτικών σχολίων εξαιτίας της Ανάστασης του Ιησού και των νεκρών.

Ας προσέξουμε το πλήθος των ρητορικών ερωτήσεων που χρησιμοποιεί ο Άδης στους οίκους δ' και ε' ως δείγμα της εσωτερικής του ταραχής!

Στίχοι 1-2: Και οι δύο στίχοι κλείνουν με ένα συνώνυμο ρήμα έχλευάσθην και έμπαίζομαι γεγονός που δείχνει τη ντροπή που νιώθει ο Άδης για το πάθημά του. Αξιοσημείωτη και η αλλαγή του χρόνου από αόριστο σε ενεστώτα, προκειμένου να καταδειχθεί ότι ο Άδης αποτελεί ακόμη αντικείμενο χλεύης.

Στίχος 1: *Τι δὲ κλαίω νεκρούς ούς ἀφηρέθην;* Βλ. και Αθανάσιο Αλεξανδρείας (PG 28, 1070) «Ὡδύρετο μὲν δὴ καθ' ἓνα τῶν νεκρῶν ἀφαιρούμενος».

Στίχος 3: *λίχνος*= λαίμαργος

Συσώρευση συνωνύμων επιθέτων στους στίχους 3 και 5: *λίχνος, παμφάγος, ακόρεστος, ἄπληστος*. Τα παραπάνω αποδίδονται στον Άδη, ο οποίος στους στίχους 4-5, θύμα των δηκτικών σχολίων εκείνων που του ξέφυγαν παρουσιάζεται να χάσκει υπέρμετρα, με το στόμα ανοιχτό, εικόνα που μας παραπέμπει σε αφηγήσεις του Λουκιανού και σαφέστατα μας θυμίζει το μεταγενέστερο κείμενο του Αποκόπου του Μπεργαδή όπου ο Άδης περιγράφεται ανάλογα, πιθανώς κατά μίμηση του Ρωμανού. Ανάλογα παρουσιάζονται οι προπάτορες να κοροϊδεύουν τον Άδη στο

απόκρυφο του Νικοδήμου (σ. 328) «... οι προπάτορες ἤρξαντο πάντες ὑβρίζειν αὐτὸν λέγοντες· παμφάγε καὶ ἀκόρεστε...»

Στίχος 5: Το ρήμα ἐνωθῶ έχει τη σημασία του σπρώχνω μέσα, προσπαθῶ να καταπιῶ. Εδώ αφορά τους εξερχόμενους νεκρούς.

Εἶ τι δήποτε: στην μετακλασσική εποχή το εἶ τι αντιστοιχεί αρκετά συχνά με το ὄ τι, ἄρα αποτελεί συμπλήρωμα του ἐνωθείς. Δύσληπτη ἕως ακατάληπτη η σημασία του ὡς δήποτε.

Οἶκος ε'

Στίχος 2: Βλ. κατά Μάρκον 15.46.

Στίχος 4: Κατά Ιωάννην 19.39. Τα σμύρνα που αναφέρει είναι ένα από τα δώρα των τριῶν μάγων κατά τη γέννηση, με τα οποία συνήθιζαν να αλείφουν τα σώματα των νεκρῶν.

Στίχος 5: λογοπαίγνιο με το ετυμολογικό σχῆμα λίθον ἐπικείμενον, οὗ ἦν οὗτος κείμενος

Οἶκος στ'

Στίχος 1: επισημαίνεται και από τον Ἄδη η εκούσια παρουσία του Χριστού εκεί. Ὅτι παθαίνει ο Ιησούς είναι μέρος του θεϊκού σχεδίου για τη σωτηρία των ανθρώπων και γίνεται με τη θέλησή του, ὅπως είδαμε και στο κοντάκιο στη Γέννηση.

ἐγκαλῶ: κατηγορῶ

Στίχος 2: ο Ἄδης δηλώνει μια ακόμη φορά τη σύγχυσή του και την αδυναμία του να κατανοήσει αυτό που του συνέβη. Αντίθεση τὰ πρῶτα... τελευταῖον

Στίχος 3: τιθύμαλος= εἶδος φυτού του οποίου το χυμό και τον καρπό χρησιμοποιούσαν οι γιατροί ως καθαρτικό ή εμετικό φάρμακο ἤδη από την εποχή του Ιπποκράτη. Πρόκειται για το φυτό euphorbia perplus (γαλατσίδα).

Το γλυκάζων ἄνθος είναι ο Ιησούς.

Στίχος 5: Βλ. Ησαΐα 14.9 «ὁ Ἄδης κάτωθεν ἐπικράνθη συναντήσας σοι». Βλ. και Ιωάννη Χρυσόστομο (PG 59, 723) «Ἐκόλασε τὸν Ἄιδην κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην· ἐπίκρανε αὐτὸν γενσάμενον ταῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἡσαΐας ἐβόησεν· Ὁ Ἄιδης, φησίν, ἐπικράνθη...»

Στίχος 6: Ενδιαφέρον λογοπαίγνιο με λέξεις σημασιολογικά συνώνυμες: βασιλέων ἐδέσποζον και προφητῶν ἐκράτησα, για να ενισχυθεί η ἔννοια της εξουσίας του Ἄδη. Βλ. και Προς Ρωμαίους 5.14

Οἶκος ζ'

Στίχος 1: Πέλω: επικός ιωνικός τύπος αντί του εἰμί.

Λογοπαίγνιο και παρήχηση με τις λέξεις δεδμώτης – δεσπότης

Αντίθεση μεταξύ του δουλεύω – βασιλεύω

Στίχος 2: ἐπίληπτος= αυτός που τρέμει από το φόβο επειδή συνελήφθη.

[γέλωτα]: η λέξη έχει εκπέσει από όλα τα χειρόγραφα και συμπληρώνεται από τον εκδότη τόσο στην έκδοση των Maas- Trypanis, όσο και στην έκδοση του Grosdidier de Matons. Η φράση *είναι/έχειν εις γέλωτα* απαντά στην Παλαιά Διαθήκη (Ιερεμίας 20.7) ανταποκρίνεται νοηματικά αλλά και μετρικά στις ανάγκες του κειμένου. Εξάλλου αιτιολογείται από τον αμέσως επόμενο στίχο: τι άλλο εκτός από γέλιο θα μπορούσε να προκαλέσει η εικόνα του γυμνού Άδη;

Στίχος 3: η εικόνα του γυμνού Άδη, εξαιτίας της ανάστασης των νεκρών

Στίχος 4: Ψαλμοί 117.12

Στίχο*6: Ψαλμοί 68.24 «καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον».

Εκπληκτική η εικόνα του νικημένου, γυμνού και δεμένου Άδη, περικυκλωμένου από τους νεκρούς, οι οποίοι τον εμπαιίζουν και τον χτυπούν! Παθαίνει ό,τι υπέστη ο Ιησούς πριν τη σταύρωση.

Οίκος η'

Στίχος 1: ταῦτα= η εις τον Άδη κάθοδος του Κυρίου.

Στίχος 2: Η πύρινη συνοδεία του Χριστού είναι οι άγγελοι, πιθανότατα τα Σεραφείμ τα οποία χαρακτηρίζει η «πύρινη σοφία». Πύρινη ρομφαία παρουσιάζεται να κρατά και ο αρχάγγελος Μιχαήλ. Αλλά και το αγγελικό τάγμα των θρόνων παρουσιάζεται ως πυρακτωμένοι τροχοί.

Στίχος 3: βλ. Β' προς Κορινθίους Επιστολή 7.5. Αντίθεση ἔξωθεν ... ἔσωθεν

Στίχος 5: Ο Άδης γονατίζει αναγκαζόμενος να παραδεχτεί την ήττα του.

Στίχος 6: Βλ. Ψαλμούς 106.16 και Ησαΐα 45.2. Η εικόνα του Ιησού που σπάει τις κλειδωμένες πόρτες του Άδη παραπέμποντας στην εικόνα των απελευθερωμένων από τη βαβυλώνεια αιχμαλωσία Ισραηλιτών χρησιμοποιείται συχνά εκτός από το ευαγγέλιο του Νικοδήμου (όπως εδώ, σ. 328 «Καὶ εὐθέως ἅμα τῷ λόγῳ τούτῳ αἱ χαλκαῖ πύλαι συνετρίβησαν καὶ οἱ σιδηροῖ μοχλοὶ συνεθλάσθησαν») και στην ομιλητική.

Οίκος θ'

Στίχο*1-2: οι ὀπίσω είναι οι αναστάντες άνθρωποι. Οι ἔμπροσθεν είναι οι προφήτες, όπως θα φανεί και παρακάτω.

Στίχος 1: το ἐπὶ τούτοις αναφέρεται στα λόγια του Άδη.

Στίχος 6: γνώμη καταβάς: δηλώνει την εκούσια πράξη του Ιησού

Οίκος *6

Στον «πίνακα» της Αναστάσεως παρουσιάζονται οι προφήτες ως κήρυκες αυτής, επαναλαμβάνοντας όσα είχαν προφητεύσει. Μοιάζει σαν να αποτελούν μέρος μιας ιεράς πομπής, στην οποία βαδίζουν ως προεξάγγελοι. Ο ποιητής εύστοχα ανατρέχει στην Π.Δ. αφιερώνοντας τον

οίκο στον Σοφονία, τον Ναούμ, τον Ζαχαρία και τον Δαβίδ, ενθυμούμενος τους λόγους τους για την Ανάσταση. Τους προφήτες ακολουθεί ο Χριστός συνοδευόμενος από τους αναστάντες.

Στίχοι*1-2: Σοφονίας 3.8 «Διὰ τοῦτο ὑπέμεινόν με, λέγει Κύριος, εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου εἰς μαρτύριον...». Στον πρώτο στίχο ο ποιητής παίζει και με το ηχητικό αποτέλεσμα που παράγεται από το τῆ φωνῆ ὁ Σοφονίας

Στίχος 3: τὸν πτωχὸν εὐαγγελίζετο: α) ο προφήτης προφητεύει την πράξη του Ιούδα (πτωχός) (Grosdidier de Matons) β) πτωχός είναι ο άνθρωπος, ο πρωτόπλαστος που στερήθηκε τα πλούτη του παραδείσου.

Στίχος 4: Ναούμ 2.2 «ἀνέβη ἐμφυσῶν εἰς πρόσωπόν σου...»

Στίχος 5: Ζαχαρίας 14.5. Τύπος *χαριεις* αντί *χαρίεις*. Σκόπιμα επιλεγμένη μετοχή καθώς ηχητικά ταιριάζει με το όνομα Ζαχαρίας, όπως αντίστοιχα στον προηγούμενο στίχο το ουσιαστικό φωνή με το όνομα Σοφονίας.

Στίχος 6: Ψαλμοί 77.65 «καὶ ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος, ὡς δυνατὸς κεκραιπαληκῶς ἐξ οἴνου». Εικόνα που θέλει να δείξει το βάθος του ύπνου του θανάτου.

Το εὔσημα δηλώνει τη σαφήνεια με την οποία οι Ψαλμοί κάνουν λόγο για την Ανάσταση του Χριστού.

Οἶκος *α'

Στίχοι*2-4 κα*6: Ἐξοδος 15.20-21 «Λαβοῦσα δὲ Μαριάμ, ἡ προφήτις, ἡ ἀδελφὴ Ααρών, τὸ τύμπανον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, καὶ ἐξήλθοσαν πᾶσαι αἱ γυναῖκες ὀπίσω αὐτῆς μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν, ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν Μαριάμ λέγουσα· ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται». Πρόκειται για την αδελφή του Μωυσή, την Μαριάμ.

Στίχος 5: αναφορά στη διάβαση της Ερυθράς Θαλάσσης μέσω της διάβασης της οποίας οι Ισραηλίτες ξέφυγαν από την αιχμαλωσία του Φαραώ.

Στίχος 6: Τὸν Αἰδην ἐδαφίσας: βλ. Ιεζεκὴλ 31.12.

Οἶκος *β'

Στίχος 1: Ο οἶκος ξεκινά με την αναφώνηση του Ἄδη. Σκόπιμη η επιλογή της λέξης νύξ (θηλυκού) ως μήτηρ κακῶν και του ουσιαστικού ὄρθρος (αρσενικό) ως πατήρ των δεινῶν.

Στίχος 3: Ιεζεκὴλ 27.27.

Ο Ἄδης με τρόπο που θυμίζει αρχαία τραγωδία ολοκληρώνει το λόγο του, θρηνώντας για τα παθήματά του.

Στίχοι*5-6: στους στίχους προβάλλεται η αντίθεση λόγου- έργου (οὐ ῥήμασι πείσας ἀλλὰ πράγμασι δείξας μοι)

Ο τύπος παντόθεν ἀντί πάντοθεν ἀπαντᾶ συχνά στον Ρωμανό.